

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

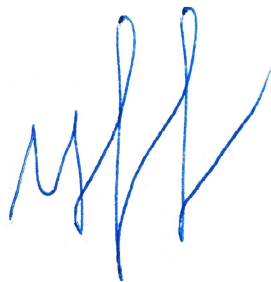
УДК 378.147.091.33-027.22:373.3(043.5)

ЦУКАНОВА Наталія Миколаївна

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Кропивницький – 2026

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка, Міністерство освіти і науки України.

**Науковий
консультант:**

доктор педагогічних наук, професор
Філоненко Оксана Володимирівна,
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри освітніх наук.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Лазаренко Наталія Іванівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
професор кафедри початкової освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Васютіна Тетяна Миколаївна,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
професор кафедри початкової освіти та
інноваційної педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
Кучай Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський університет
ім. Ференца Ракоці II,
професор кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти.

Захист відбудеться «16» квітня 2026 року об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.02 у Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1) та на сайті університету за адресою: <https://www.cuspu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «16» березня 2026 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Оксана АБРАМОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У контексті швидких суспільних змін, розвитку цифрових технологій та оновлення освітніх стандартів особливого значення набуває формування в педагогів здатності до творчого мислення, гнучкості, відкритості до нововведень і готовності впроваджувати інновації у свою професійну діяльність. Суспільно доцільним стає підвищення рівня професійної підготовки вчителя, глибоке засвоєння ним оновленого змісту, нових підходів і технологій навчання, розвиток уміння вибудовувати освітню траєкторію як ефективну педагогічну систему, застосовувати у своїй діяльності творчий підхід.

Стратегічні завдання та вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи відображено в законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті (2002), Державній програмі «Вчитель» (2002), Національній стратегії розвитку освіти (2013), Концепції «Нова українська школа» (2016) та ін. Вказані документи передбачають суттєвий перегляд концепції розвитку сучасної педагогічної освіти, зумовлюють упровадження до неї нових підходів, змін традиційної структури професійної підготовки.

Це актуалізує проблему професійної підготовки висококваліфікованих, конкурентоздатних вчителів початкової школи та зумовлює необхідність системного оновлення змісту їхньої підготовки, відповідно до викликів інноваційного розвитку освіти, суспільного запиту на вчителя-новатора та вимог Нової української школи.

Методологічні засади професійної підготовки майбутніх педагогів у своїх працях розглядають А. Андрєєв, В. Андрущенко, О. Антонова, І. Бех, С. Гаркуша, С. Гончаренко, О. Гончарова, М. Гриньова, В. Кремінь, А. Линенко та ін. Різні напрями професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи вивчають О. Біда, Б. Долинський, Л. Коваль, Е. Ляска, Р. Пріма, А. Ратушинська, О. Савченко, В. Ягупов, О. Ярошинська та ін.

Теоретичним й методичним підґрунтям для сучасного розуміння сутності педагогічних інновацій слугують дослідження вчених, зокрема, у таких напрямках:

– історико-порівняльний аналіз генези інноваційного процесу в освіті (О. Марущенко, О. Попова, В. Химинець, Л. Хоружа та ін.);

– зарубіжний та вітчизняний досвід інноваційних моделей освіти (Н. Абашкіна, І. Богданова, Т. Васютіна, Т. Демиденко, Л. Пасічник, Л. Подимова, Г. Сиротенко, С. Стрілець та ін.);

– формування готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності у процесі професійної підготовки (М. Артюшина, І. Богданова, Ю. Будас, О. Вознюк, І. Гавриш, Т. Демиденко, О. Дубасенюк, Ю. Завалевський, Н. Кічук, Л. Козак, О. Козлова, Т. Кучай, Н. Лазаренко, О. Листопад, Р. Михайлишин, Л. Петриченко, Л. Подимова, Т. Поніманська, А. Сбруєва, О. Цюняк, О. Шапран, І. Шоробура та ін.);

– розробка діагностичного інструментарію щодо експертизи освітніх інновацій (Л. Даниленко, О. Локшина, Л. Ребуха, Г. Щекатунова та ін.).

Попри потужний науковий фонд, що фокусує увагу на інноваційних процесах в освіті, вітчизняна наука все ж потребує спеціальних досліджень, присвячених теоретико-методичним та організаційно-практичним засадам професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Аналіз результатів наукових досліджень та педагогічної практики засвідчує, що актуальність і доцільність дослідження питань професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності зумовлені необхідністю подолання *суперечностей*, що виникають між:

– системним, універсальним, випереджувальним, творчим характером інноваційних освітніх процесів і переважно локальним, емпірично-репродуктивним рівнем нововведень у сучасних закладах вищої освіти;

– запитом освітян на всебічне забезпечення інноваційної діяльності та нерозробленістю технологій експертизи, проєктування, реалізації, моніторингу нововведень;

– усталеною практикою організації освітнього процесу у закладі вищої освіти та зростаючими сучасними вимогами до якості професійної підготовки і необхідністю її модернізації;

– потребою суспільства в учителів з високим рівнем готовності до інноваційної діяльності та недостатньою розробленістю змістовно-методичного забезпечення процесу формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкової школи;

– провідною роллю вчителів як основних суб'єктів, ініціаторів і реалізаторів інновацій та недостатнім рівнем їхньої готовності до інноваційної педагогічної діяльності й відсутністю цілісної системи її формування.

Подолання зазначених суперечностей потребує від закладів вищої освіти вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, спрямованої на створення сприятливих умов для формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Актуальність, недостатня обґрунтованість теоретичних і практичних аспектів розв'язання окресленої проблеми, необхідність усунення визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертації – **«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тему дисертаційного дослідження

затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 09 жовтня 2023 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити проблемний аналіз основних наукових ідей та підходів до вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

2. На основі суттєвих положень науково-методологічних підходів, результатів педагогічної теорії й практики обґрунтувати концепцію підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

3. Визначити зміст та структуру поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності».

4. З'ясувати стан підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності в існуючій системі їх професійної підготовки.

5. Розробити модель системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

6. Теоретично обґрунтувати та запровадити педагогічні умови формування готовності у майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

7. Експериментально перевірити ефективність системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та організаційно-практичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Концептуальні засади дослідження. Концепція дисертаційного дослідження ґрунтується на ідеї системного оновлення професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи відповідно до викликів інноваційного розвитку освіти, суспільного запиту на вчителя-новатора та вимог Нової української школи.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що метою та результатом підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності є відповідна готовність, що поєднує мотиваційно-ціннісну спрямованість на інновації, здатність до проєктування та впровадження педагогічних новацій, а також рефлексивно-дослідницьку готовність до аналізу власної професійної діяльності.

Складний комплексний характер професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності зумовив необхідність його розгляду та обґрунтування на різних рівнях: методологічному, теоретичному та технологічному.

Методологічний концепт ґрунтується на положеннях сучасної філософії освіти та постнекласичної наукової раціональності й відображає цілісну систему методологічних орієнтирів, які забезпечують наукову обґрунтованість, концептуальну цілісність і прогностичний характер дослідження професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. Методологічний концепт визначає логіку дослідження, ієрархію методологічних підходів, принципи наукового пізнання та способи інтерпретації отриманих результатів у контексті інноваційного розвитку педагогічної освіти.

Теоретичний концепт характеризує основні ідеї, положення, що зумовлюють розуміння сутності, структури та закономірностей професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. Теоретичний концепт визначає категоріально-понятійні засади дослідження, розкриває внутрішню логіку формування готовності до інноваційної діяльності та слугує підґрунтям для побудови авторської моделі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

У межах теоретичного концепту здійснено уточнення ключових понять дослідження: професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи розглядається як цілісний, неперервний педагогічний процес, спрямований на формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності як інтегральної професійної якості особистості; інноваційна педагогічна діяльність трактується як інтегрований вид професійної діяльності вчителя, що охоплює ініціювання, проектування, впровадження, оцінювання та рефлексію педагогічних інновацій у початковій школі; готовність до інноваційної педагогічної діяльності визначається як інтегральна, динамічна, рівнева професійна якість особистості майбутнього вчителя, що відображає єдність ціннісних орієнтацій, теоретичних знань, практичних умінь й навичок та рефлексивної здатності до інновацій.

Технологічний концепт визначає механізми практичної реалізації методологічних і теоретичних положень концепції та забезпечує відтворюваність, керованість і результативність процесу професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності в умовах закладу вищої освіти. Технологічний концепт зорієнтований на переведення теоретичних засад у площину педагогічних технологій, моделей, процедур й інструментів оцінювання, що забезпечують формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять положення гуманістичної філософії освіти щодо пріоритету розвитку особистості

майбутнього вчителя як суб'єкта професійної та інноваційної діяльності; ідеї постнекласичної наукової раціональності, що акцентують відкритість, нелінійність і самоорганізацію складних педагогічних систем; застосування комплексу наукових підходів до вивчення проблеми дослідження: *системний підхід* уможливорює розгляд процесу формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності як цілісної системи, дозволяє виокремити системоутворювальні чинники формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності, розробити систему професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, виявити складові її компоненти, розкрити діалектику їхнього взаємозв'язку, а також основні умови існування; *інтегративно-діяльнісний підхід* передбачає розгляд підготовки майбутніх вчителів початкової школи як цілісного процесу інтеграції знань, умінь, навичок і професійних якостей, що формуються у процесі активної освітньої діяльності; *культурологічний підхід* орієнтує дослідження на розгляд педагогічної діяльності як складової загальної культури суспільства та професійної культури педагога та передбачає формування інноваційної педагогічної культури у майбутніх вчителів початкової школи у процесі професійної підготовки, що поєднує систему цінностей, гуманістичних орієнтацій, професійної етики, здатність до творчого переосмислення педагогічного досвіду та впровадження нових освітніх практик; *середовищний підхід* базується на розумінні освітнього середовища як важливого чинника професійного становлення майбутнього вчителя. У межах цього підходу формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядається як результат взаємодії здобувача освіти з освітнім, інформаційним, комунікативним та соціокультурним середовищем закладу вищої освіти. Особливе значення надається створенню інноваційно орієнтованого освітнього середовища, яке стимулює професійну активність, творчість, дослідницьку діяльність та готовність до впровадження у майбутній професійній діяльності; *особистісно-орієнтований підхід* визначає пріоритет розвитку особистості майбутнього педагога, його індивідуальних можливостей, потреб, мотивації та професійних цінностей. У контексті дослідження цей підхід передбачає створення умов для саморозвитку, самореалізації та формування внутрішньої готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної діяльності, сприяє формуванню професійної рефлексії, здатності до самостійного прийняття педагогічних рішень, творчого мислення та відповідальності за результати власної педагогічної діяльності.

Теоретичною основою дослідження є положення теорії професійної педагогічної освіти, розроблені у працях представників української наукової школи професійної педагогіки (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.), які обґрунтовують закономірності, принципи та зміст підготовки педагогічних кадрів; наукові ідеї педагогіки інновацій та інноваційної діяльності в освіті, представлені у розвідках українських (В. Андрущенко, О. Дубасенюк, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Савченко та ін.) та закордонних учених (М. Фуллан, Е. Роджерс, П. Сенге та ін.), які

розкривають механізми впровадження та поширення освітніх інновацій; положення дидактики вищої освіти, теорії навчання дорослих, відображені в доробку українських (В. Ягупов, О. Пехота та ін.) і закордонних учених (М. Ноулз, Д. Колб та ін.), що обґрунтовують контекстний, діяльнісний і рефлексивний характер професійної підготовки; теоретичні засади дидактики та методики початкової освіти, сформульовані в наукових працях (О. Савченко, Н. Бібік, Т. Байбара, К. Пономарьова та ін.), які визначають специфіку інноваційної діяльності вчителя початкової школи; концепції компетентнісного підходу, розкриті у працях (О. Овчарук, І. Родигіна, В. Байденко та ін.) та закордонних вчених (Дж. Равен, Ф. Вайнерт та ін.), що визначають результативну основу професійної підготовки; ідеї особистісно орієнтованого навчання та акмеології, представлені у дослідженнях (І. Бех, І. Зязюн та ін.), які спрямовані на розвиток професійної зрілості й творчого потенціалу вчителя; теорії професійного розвитку, рефлексії та педагогічної майстерності, розроблені (Д. Шон, К. Роджерс та ін.), що акцентують на значенні рефлексії в інноваційній діяльності педагога; положення теорії педагогічного проектування, моделювання та освітнього дизайну (В. Кларін, Р. Мейер та ін.), які слугують основою для розробки авторської моделі; наукові підходи до управління змінами та розвитку освітніх систем, розкриті у працях (В. Кремень, М. Фуллан, П. Сенге та ін.), що визначають системний характер впровадження інновацій в освіті.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності буде результативною, якщо вона здійснюватиметься на основі науково обґрунтованої концепції, що передбачає:

- системну інтеграцію методологічних, теоретичних і технологічних засад інноваційної педагогічної діяльності;
- оновлення змісту професійної підготовки з урахуванням сучасних освітніх інновацій та вимог Нової української школи;
- впровадження системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, спрямованої на формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності;
- створення інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти;
- забезпечення поетапної, практико-орієнтованої та рефлексивно спрямованої підготовки майбутніх вчителів початкової школи;
- реалізація комплексу визначених педагогічних умов і системи діагностики рівнів сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Методи дослідження. Задля досягнення мети дослідження використовувалися такі методи:

- *теоретичні*: історико-педагогічний аналіз – для виявлення генези ідей інноваційної педагогічної діяльності та професійної підготовки вчителя початкової школи; контент-аналіз нормативно-правових документів, Державних професійних стандартів, освітніх програм підготовки майбутніх

учителів; аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація наукових джерел із проблеми дослідження; концептуалізація – для розроблення авторської концепції професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності; педагогічне моделювання – для створення структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу;

– *емпіричні*: педагогічне спостереження (включене та невключене) за освітнім процесом у закладах вищої освіти; анкетування, опитування, інтерв'ю та бесіди зі студентами, викладачами; психодіагностичні методики для визначення мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів готовності до інноваційної педагогічної діяльності; аналіз продуктів професійної діяльності студентів (інноваційні проекти, авторські методики, портфоліо, цифрові освітні продукти тощо); експертне оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) з метою перевірки ефективності авторської концепції та системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності;

– *методи обробки та інтерпретації результатів*: методи математичної статистики (непараметричного критерію U-Манна-Уїтні, коефіцієнти кореляції) – для перевірки достовірності експериментальних даних; кількісний і якісний аналіз результатів дослідження; ранжування та шкалювання показників готовності до інноваційної педагогічної діяльності; візуалізація даних у вигляді таблиць, графіків, діаграм і моделей.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає в тому, що:

уперше: на основі суттєвих положень методологічних підходів (системного, інтегративно-діяльнісного, культурологічного, середовищного та особистісно-орієнтованого), а також результатів педагогічної теорії й практики обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності; спроєктовано й експериментально перевірено ефективність системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, що включає такі взаємопов'язані блоки (концептуально-цільовий, змістовно-структурний, організаційно-процесуальний, діагностично-результативний); розроблено й апробовано інтегральний показник (кумулятивний індекс) готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності, що дає змогу здійснювати кількісну оцінку рівня сформованості готовності та аналізувати її структуру й динаміку; визначено й експериментально підтверджено відсутність прямого кореляційного зв'язку між рівнем академічної успішності студентів і рівнем їх готовності до інноваційної педагогічної діяльності, що доводить автономність інноваційної готовності як професійно значущого утворення;

уточнено сутність ключових понять дослідження «інновація», «нововведення», «педагогічна інноватика», «інноваційна діяльність»,

«інноваційна педагогічна діяльність», «готовність», «професійна готовність», «готовність майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності», «професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи»;

удосконалено критерії та показники сформованості готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності, які враховують мотиваційно-ціннісні орієнтації, рівень методологічної культури, інноваційний стиль мислення, творчий потенціал та здатність до проєктування педагогічних новацій; науково-методичні підходи до діагностики готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності шляхом поєднання діагностичних методик із кількісними методами статистичного аналізу;

подальшого розвитку набули теоретичні положення педагогічної інноватики щодо підготовки вчителя до інноваційної діяльності в контексті сучасних реформ початкової освіти; ідеї особистісно-орієнтованого, діяльнісного та системного підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як суб'єктів інноваційної педагогічної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання в системі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, у науково-методичній діяльності закладів вищої освіти, а також у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Розроблену систему професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності може бути впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти як науково-методичну основу для проєктування освітніх програм підготовки педагогічних кадрів у контексті вимог Нової української школи. Матеріали дослідження можуть бути використані для створення нових освітніх компонентів, навчально-методичного забезпечення професійної підготовки вчителя початкової школи; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Інтерактивні технології в початковій школі», «Педагогічна інноватика», «Інноваційні технології початкової освіти», «Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя», «Діяльнісний підхід у початковій школі», «Проблемно-пошукові методи навчання в сучасній початковій школі», «Педагогічні технології в початковій школі», «Технологія діяльнісного підходу в Новій українській школі», «Сучасні моделі початкової освіти» тощо.

Комплексний діагностичний інструментарій, зокрема розроблений кумулятивний індекс готовності до інноваційної педагогічної діяльності, може застосовуватися для моніторингу рівня професійної готовності студентів, оцінювання ефективності освітніх програм і проведення педагогічних досліджень.

Матеріали формульовального експерименту та апробовані методики можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для організації інноваційно орієнтованого навчання, розвитку інноваційного мислення, творчого потенціалу та рефлексивних умінь майбутніх вчителів початкової школи.

Результати дослідження доцільно використовувати в системі післядипломної педагогічної освіти під час розробки програм підвищення кваліфікації вчителів початкових класів із метою формування їхньої готовності до впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Теоретичні узагальнення, експериментальні дані та статистичні результати дослідження можуть слугувати інформаційною та методологічною базою для подальших наукових розвідок із проблем педагогічної інноватики, професійної підготовки вчителя та розвитку інноваційної культури педагогів.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 57-н від 10 листопада 2025 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2506 від 10 листопада 2025 р.), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/275 від 17 листопада 2025 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка 42/25 від 28 листопада 2025 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/03/3743 від 01 грудня 2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації наукові результати отримано авторкою самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, здобувачці належить: у статтях, які індексуються в наукометричних базах: «Formation of Professional Competence of Future Primary School Teachers Against the Background of Large-Scale Military Aggression (a response to the challenges of the times)» (співавтори: Androsova N., Demchenko Y., Prybora T., Tkachenko O., англійською) здобувачкою доведено доцільність формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи на тлі масштабної військової агресії (відповідь на виклики часу) (авторський внесок – 35 %); «Improving the quality of education based on the system of continuing education» (співавтори: Firsova N., Bezkorovaina O., Oleksenko R., Chernenko O., Dubinka M., Ihnatiev V., Mykhailov A., англійською) дисертанткою обґрунтовано підвищення якості освіти на основі системи неперервної освіти (авторський внесок – 35 %); «Claves para la formación del docente de escuela básica ante los problemas sociales del siglo XXI. Modelos pedagógicos y propuestas políticas» (співавтори: Fizeshi O., Okolnycha T., Zhyhora I., Shevtsova O, іспанською) здобувачкою описано педагогічні моделі підготовки вчителів початкової школи з урахуванням соціальних потреб XXI століття (авторський внесок – 35%); «Socio-pedagogical Aspects of Organizing Distance Learning in the Era of Educational Digitalization» (співавтори: Knysh I., Bakka T., Bohomaz O., Zahrebelna N., Myronenko N., Shchyrbul O., Lysenko L., Chernenko O., Filonenko O., Oleksenko R., англійською) дисертанткою розглянуто соціально-педагогічні аспекти організації дистанційного навчання в епоху діджиталізації освіти (авторський внесок – 35 %); у статтях, які належать до категорії Б: «Формування соціальної компетентності в учнів початкових класів»

(співавтори: Єлдінова С., українською) здобувачкою проаналізовано проблему формування соціальної компетентності в учнів молодших класів в освітньому процесі початкової школи (авторський внесок – 50 %); «Особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти» (співавтори: Філоненко О., українською) дисертанткою доведено важливість формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах закладу вищої освіти (авторський внесок – 50 %); у тезах: «Проблеми підготовки педагогів в умовах інноваційних змін» (співавтори: Філоненко О., українською) авторкою розкрито проблеми підготовки вчителів початкових класів в умовах інноваційних змін (авторський внесок – 50 %); в інших виданнях: «Professional training of future teachers of preschool education institutions to implement the development of child's abilities» (співавтори: Pukas I., Kozak L., Shulyhina R., & Narashchenko L., англійською) авторкою розглянуто професійну підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення розвитку здібностей дитини (авторський внесок – 35 %); «The transformation of the training of preschool educators in the digital age» (співавтори: Kanosa N., Hordiichuk M., Popovych O., & Kotelianets N., англійською) здобувачкою розкрито трансформацію підготовки вихователів дошкільних закладів в цифрову епоху (авторський внесок – 35%); «Exploring international experiences: the impact of ict on education and digital rights within the landscape of digital development challenges and opportunities» (співавтори: Oleksenko R., Voronkova V., Nikitenko V., Chernenko O., англійською) дисертанткою доведено актуальність вивчення міжнародного досвіду: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на освіту в контексті викликів цифрового розвитку (авторський внесок – 25 %).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії» (Херсон, 2024), «Current issues of science» (Ждяр-над-Сазавою, Чехія, 2024), «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» (Тернопіль, 2024), «Мистецтво без кордонів: творчі діалоги» (Кропивницький, 2025), «Філософія Григорія Сковороди: педагогіка і політика самопізнання» (Харків, 2025), «Modern trends of social transformations of society in conditions of sustainable development» (Стокгольм, Швеція, 2025), «Future of science: innovations and perspectives» (Стокгольм, Швеція, 2025), «Scientific trends in the development of modern education» (Мюнхен, Німеччина, 2025);

– *всукраїнських*: «Творча спадщина В. О. Сухомлинського у контексті викликів воєнного часу» (Кропивницький, 2023), «Формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців: теорія і практика» (Запоріжжя, 2024), «Мистецтво без кордонів: творчі діалоги»

(Кропивницький, 2024), «Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в контексті професійної освіти: міждисциплінарний вимір» (Миколаїв, 2025).

Результати дослідження обговорювалися й дістали позитивну оцінку на засіданнях кафедри дошкільної та початкової освіти і кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (2023–2025).

Публікації. Результати дисертаційної роботи висвітлено в 22 наукових працях, які відображають основні результати дослідження (17 – одноосібних), з яких: 4 статті у наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection або Scopus, 16 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 2 розділи в колективних монографіях. У 18 працях, додатково відображено наукові результати докторської дисертації, з них: 11 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 7 праць в інших виданнях.

Кандидатську дисертацію на тему «Виховна спрямованість літератури для дітей в історії розвитку дошкільного виховання (друга половина XIX – середина XX століття)» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки захищено в 2015 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 330 найменування, з них – 36 іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг роботи 410 сторінок, із них 325 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць та 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; обґрунтовано концептуальні, методологічні та теоретичні засади дослідження; сформульовано гіпотезу; окреслено методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та подано відомості про впровадження результатів наукового пошуку; схарактеризовано особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві; подано відомості про апробацію результатів дослідження; наведено структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «*Науково-теоретичні основи дослідження інноваційної діяльності майбутнього педагога*» – здійснено аналіз філософських, психологічних і педагогічних підходів до проблеми інноваційної діяльності в освіті, розкрито сутність поняття педагогічної інновації, а також визначено основні напрями інноваційних процесів у сучасній початковій освіті.

Встановлено, що інновації в освіті є проблемою не лише педагогічною, а й суспільною. Очевидно, що з цієї причини інноваційність у навчанні та вихованні привертає увагу вчених різних галузей.

Як показують дослідження, інновації в освіті пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Відтак, характерною ознакою сучасної педагогіки постає інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому.

Педагогічна інноватика – наука, яка вивчає природу, закономірності виникнення і розвитку освітніх інновацій стосовно суб'єктів освіти, забезпечує зв'язок педагогічних традицій з проєктуванням майбутнього освіти.

Аналіз сучасних педагогічних джерел дає змогу зробити висновок.

По-перше, усе розмаїття наявних визначень інновацій можна звести до розуміння інновації як процесу, спрямованого на зміну традиційних елементів певної системи або їхнього взаємозв'язку, або як кінцевого результату інноваційної діяльності, що набула реалізації у вигляді нового або вдосконаленого продукту.

По-друге, педагогічні інновації необхідно розглядати з погляду ключової психологічної категорії діяльності, що характеризується її сутнісними властивостями: цілепокладанням, предметністю, осмисленістю, перетворювальним характером. Ці властивості становлять сутність діяльності будь-якого виду і виражають єдність об'єктивного і суб'єктивного в діяльності. Перетворювальний характер будь-якої діяльності є провідною властивістю об'єктивного порядку, але залежить від активної ролі суб'єкта і продуктивного характеру його діяльності. Включення в діяльність – основний шлях розвитку людини, формування в ній цінних особистісних якостей, активної життєвої позиції.

Отже, узагальнюючи підходи до визначення сутності інноваційної діяльності, можна стверджувати, що *інноваційна діяльність* – це особливий, зорієнтований у майбутнє вид діяльності, у процесі якої її суб'єкти за допомогою проєктування, моделювання, інтеграції забезпечують спрямованість інноваційних процесів на досягнення якісно нових продуктивних станів, що позитивно впливають на розвиток цілісної освітньої системи або її складових, що об'єктивно необхідно для задоволення освітніх запитів особистості, суспільства.

Нововведення, зміни на сучасному етапі розвитку освіти є переходом до пошуку механізмів удосконалення підготовки педагогічних кадрів, наближення їхніх можливостей до дедалі зростаючих запитів особистості та суспільства. У зв'язку з цим сучасна система освіти дедалі більше стає інтегрованою, багаторівневою і багатоступеневою, що відкриває нові можливості особистісного, соціального і професійного розвитку.

У педагогічній літературі *готовність до нововведень* розглядають як вияв творчого стилю діяльності, в якому своєрідно поєднуються антиконформізм інтелекту, певна особистісна спрямованість (прагнення,

потреба впроваджувати нове) та практичні вміння реалізувати нові способи й форми здійснення професійної діяльності. Ця складова визначається у творчій діяльності як практична поведінка, що має на меті повноцінне використання нового, продовження творчих дій з його створення.

Науковий пошук засвідчує, що особливої важливості набули вимоги до рівня підготовки вчителів, здатних ініціювати пошук ефективних моделей організації та управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів у школі. Водночас у системі підготовки педагогічних кадрів ще недостатньо враховуються об'єктивні тенденції сучасної освіти. Причина такого становища – відсутність зв'язків між новими цілями підготовки вчителя, її новою структурою і старими формами та методами роботи зі студентами.

Результати дослідження засвідчили, що змістом підготовки майбутнього вчителя початкових класів є педагогічно усвідомлений професійний науково-методичний досвід, який у процесі здобуття вищої освіти дає змогу сформувати в майбутнього педагога високий рівень психологічної, теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи розглядається як цілісний, неперервний педагогічний процес, спрямований на формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності як інтегральної професійної якості особистості.

Встановлено, що більшість учених розглядають готовність як комплекс взаємопов'язаних особистісних і функціональних характеристик суб'єкта, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності.

Визначення концептуального підґрунтя готовності дало змогу співвіднести дане явище з широко використовуваним у сучасній психолого-педагогічній науці та практиці поняттям компетентності. На підставі аналізу сучасних підходів до компетентності як складного багатогранного змісту, утвореного сукупністю виявлених знань, умінь, навичок, здібностей і властивостей особистості, необхідних для успішної професійної діяльності, було визначено, що готовність виступає як родове поняття за відношенням до компетентності, що обумовлена соціально-професійним досвідом людини.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що поняття професійної готовності розглядається у площині декількох наукових векторів і подекуди ототожнюється з професійною підготовкою. Науковий пошук засвідчує, що термін «підготовка» збагачує поняття «готовність», вказуючи на те, що підготовка до професії є формування готовності до неї, а система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є психічним результатом професійної підготовки. *Професійна готовність* – це не тільки результат, а й мета професійної підготовки, початкова й основна умова ефективної реалізації можливостей кожної особистості. Цим підкреслюється діалектичний характер готовності як якості та стану, а також як динамічного процесу. Таке розмежування дає змогу більш детально проаналізувати поняття професійної готовності до діяльності.

У вітчизняній і в зарубіжній літературі виокремлено два основні напрями вивчення готовності до інноваційної діяльності: проєктування розвивальних середовищ для управління інтелектуальним потенціалом учня та актуалізація його творчих можливостей (у припущенні, що без них неможлива готовність до інновацій і як до зовнішніх нововведень, і як до самостійного мислення в умовах невизначеності).

Розглядаючи взаємозв'язок готовності до сприйняття нововведень в умовах інноваційного освітнього простору та прагнення до самореалізації в процесі навчання, ми виокремлюємо такі характерні ознаки цього процесу:

- по-перше, готовність до сприйняття нововведень пов'язана з усвідомленням особистістю власних потреб;
- по-друге, готовність передбачає цілеспрямовану активність особистості;
- по-третє, сприйняття нововведень є передумовою для успішної самореалізації.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що носії творчих інноваційних процесів – це особи, які володіють комплексом якостей, притаманних будь-якій творчій особистості незалежно від виду діяльності: ерудованість, прагнення до нового, здатність до самоаналізу, гнучкість, критичність мислення, вольова активність, розвинена уява, фантазія тощо.

Отже, у ході наукового пошуку встановлено, що виявлення оптимальних умов професійної підготовки та формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності набуває на сучасному етапі першочергового значення.

У другому розділі – *«Методологічні засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності»* – обґрунтовано методологічні засади концепції підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Визначено, що концепція підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності є складною, цілеспрямованою, динамічною системою теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про норми, цінності педагогічної культури, яка базується на системному, культурологічному, інтегративно-діяльнісному, середовищному та особистісно-орієнтованому підходах, які забезпечують цілісне розуміння процесу професійної підготовки майбутнього вчителя та визначають логіку побудови педагогічної концепції.

Із позицій *системного підходу* процес формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглянуто як цілісну педагогічну систему, що характеризується взаємозв'язком структурних елементів, наявністю внутрішніх і зовнішніх системоутворювальних чинників, ієрархічністю та спрямованістю на досягнення визначеної мети – формування особистості вчителя, здатного до творчої інноваційної діяльності. У структурі цієї системи виокремлено взаємопов'язані компоненти: професійну спрямованість, професійну компетентність, систему професійних умінь і

педагогічних якостей, а також цілісне педагогічне знання як інтеграцію теоретичного й практичного досвіду.

Установлено, що функціонування педагогічної системи забезпечується різними типами зв'язків: взаємодії, генетичними, структурними, функціональними, зв'язками розвитку та управління. До зовнішніх системоутворювальних чинників віднесено мету професійної підготовки та організацію управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, тоді як внутрішні чинники представлені структурними та функціональними взаємозв'язками між компонентами готовності та етапами її формування.

У професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності системний підхід дозволяє:

- розглянути процес формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності як цілісну систему;
- виокремити системоутворювальний чинник формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності, тобто мету і результат;
- спроектувати систему професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, виявити її складові компоненти, діалектику їхнього взаємозв'язку;
- розкрити внутрішні зв'язки, а також основні умови існування розробленої системи.

Інтегративно-діяльнісний підхід розглядається як методологічна основа формування цілісного педагогічного досвіду майбутнього вчителя початкової школи. Цей підхід передбачає інтеграцію психолого-педагогічних дисциплін, поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки, а також організацію освітнього процесу через активну навчально-пізнавальну діяльність студентів. Встановлено, що інтеграція змісту професійної підготовки сприяє формуванню цілісного уявлення про педагогічну діяльність та забезпечує розвиток професійного мислення майбутніх вчителів.

Психологічні засади інтегративно-діялісного підходу ґрунтуються на положеннях загальної теорії діяльності, відповідно до яких діяльність розглядається як соціальна система взаємодії суб'єкта з об'єктом, що реалізується через внутрішні та зовнішні форми активності людини. Формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності відбувається в процесі залучення студентів до різних видів професійно спрямованої діяльності, що забезпечує розвиток їхньої суб'єктності, творчого потенціалу та здатності до професійної самореалізації.

У контексті дослідження визначено основні засади діялісної теорії, що мають методологічне значення для професійної підготовки майбутніх вчителів: взаємодії суб'єкта й об'єкта діяльності, активності, нормативності та варіативності, аналізу і синтезу. Їх реалізація у процесі підготовки забезпечує поєднання репродуктивної та продуктивної діяльності студентів, формування гнучких професійних умінь і здатності до інноваційних перетворень у педагогічній практиці.

Доведено, що реалізація інтегративно-діяльнісного підходу передбачає два взаємопов'язані напрями:

- інтеграцію змісту психолого-педагогічної підготовки, спрямовану на формування цілісної системи педагогічних знань;
- організацію діяльності студентів, що стимулює процеси інтеріоризації та екстеріоризації професійного досвіду, розвиток творчої активності та мотивації до інноваційної педагогічної діяльності.

Культурологічний підхід. У формуванні готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності культурологічний підхід передбачає оволодіння майбутнім учителем загальною культурою, активне опанування педагогічних теорій, цінностей, технологій і має бути визначений як сукупність теоретико-методологічних положень та організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов для освоєння та трансляції педагогічних цінностей і технологій, що забезпечують творчу самореалізацію особистості майбутнього вчителя у професійній діяльності.

Середовищний підхід передбачає опосередковане управління процесом формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкової школи та являє собою систему дій суб'єкта (студента) управління з інноваційним освітнім середовищем, спрямовану на перетворення його на засіб проєктування і продукування результату. Дії, орієнтовані на утворення середовища, спрямовані на приведення характеристик інноваційного освітнього середовища у відповідність із цілями формування досліджуваної характеристики.

Цей підхід дає нам змогу розглядати взаємодію майбутнього вчителя (суб'єкта) з освітнім середовищем і включеними до нього об'єктами, а також відобразити в узагальненій формі досліджувані категорії середовищ (освітнє середовище, освітнє середовище педагогічної освіти й інноваційне освітнє середовище).

Використання ідей *особистісно-орієнтованого підходу* в професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності здійснювалося через комплексну реалізацію таких положень:

- особистісно-орієнтований підхід виступає практико-орієнтованою тактикою процесу формування досліджуваної готовності, що дає змогу розробити спеціальне проєктування цього процесу;
- особистісно-орієнтований підхід визначає побудову діяльності студентів і викладачів на основі врахування особистісних особливостей і створення ситуацій відкритості та успіху у вигляді творчої пізнавальної діяльності;
- результатом особистісно-орієнтованого підходу процесу формування є розвиток мотивації самореалізації, прагнення до збагачення та поповнення знань, усвідомлення необхідності в оволодінні професійною самосвідомістю, професійно-педагогічними вміннями, цінностями педагогічної праці в майбутній педагогічній діяльності;

Ключовими складниками механізму організації особистісно-орієнтованого процесу формування зазначеної готовності у майбутнього вчителя початкової школи є:

- наділення особистісним смислом цінності готовності у майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності;
- створення розвивального творчого пізнавального середовища для виявлення суб'єктних можливостей майбутнього вчителя;
- організація співпраці та діалогового спілкування між суб'єктами освітнього процесу.

Використання особистісно-орієнтованого підходу в процесі формування готовності у майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності забезпечує:

- принципова орієнтація на спільну пізнавальну, творчу діяльність, співпрацю в процесі формування цілісного педагогічного знання;
- визначення ролі викладача і студента в освітньому процесі;
- характер взаємодії викладача і студента в даному процесі;
- зміст формування, відповідно до якого матеріал набуває суб'єктивного значення;
- самоаналіз, самооцінку, самокорекцію поведінки, опору на потенціал особистості та розвиток її задатків і здібностей.

Цінність особистісно-орієнтованого підходу як практико-орієнтованої тактики формування полягає в тому, що забезпечується відкрита взаємодія суб'єктів процесу, актуалізується творчий потенціал майбутнього вчителя і саморозвиток, співуправління процесами породження, розгортання та перебігу процесу привласнення даної готовності майбутніми вчителями, а в центрі її формування є особистість духовна, відповідальна, самореалізована, саморозвинена, активна і самодостатня.

Основою розробленої авторської концепції є закономірності та принципи функціонування і розвитку досліджуваних процесів і явищ, що дають змогу оцінити сучасний стан проблеми, простежити динаміку її становлення та перспективи розвитку.

Закономірності педагогічного процесу детерміновані соціальними умовами (зокрема, конкретно-історичними, соціокультурними), природою людини, сутністю та специфікою освітнього процесу і відображають узагальнені знання та педагогічний досвід у різних сферах.

Закономірності, що забезпечують базу для вироблення системи стратегічних ідей щодо готовності, яка формується, ми розглядаємо як:

- націленість процесу на формування особистості, індивідуальності, що володіє загальнолюдськими і педагогічними цінностями, здатної до продуктивної педагогічної діяльності;
- єдність організації навчально-пізнавальної, пошукової та творчої діяльності;
- органічна єдність навчання і виховання, що вимагає розглядати процес формування готовності вчителя початкової школи до інноваційної

педагогічної діяльності як специфічний спосіб і надавати йому розвивального та виховного характеру;

– оптимізація змісту методів, засобів формування готовності вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності;

– установка на добір методів і прийомів формування готовності вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, які забезпечують максимальний ефект за відносно невеликих витрат часу та зусиль.

До *загальних принципів* віднесено принципи, які мають універсальний характер, детермінують практичну педагогічну діяльність у вищій школі та безпосередньо пов'язані із закономірностями формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності: принцип професійної спрямованості цілісного освітнього процесу у закладі вищої освіти, принцип індивідуалізації та диференціації, принцип культурної детермінації підготовки майбутнього вчителя. До *специфічних принципів*: принцип педагогічної доцільності, принцип цілісності, принцип функціональності, принцип фасилітації, когнітивно-соціальний принцип, принцип спільної творчої діяльності, принцип багатовимірності й множинності.

Принцип професійної спрямованості процесу формування готовності у майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності передбачає вибір моделей побудови цього процесу з урахуванням досвіду у здійсненні різноманітних практик, а також орієнтацію цього процесу на засвоєння студентами цінностей педагогічної діяльності в межах педагогічного блоку.

Реалізація цього принципу в умовах нової особистісно-орієнтованої парадигми освіти полягає в професіоналізації змісту, форм і методів спільної діяльності викладача і студентів. Крім того, реалізація принципу професійно-педагогічної спрямованості цілісного освітнього процесу у закладі вищої освіти вимагає вирішення організаційних питань у виборі форм, методів і засобів навчання, у насиченні їх інноваційним змістом. Професіоналізація освітнього процесу у ньому передбачає взаємодію всіх його структур і підрозділів на різних рівнях управління.

Під індивідуалізацією процесу формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності розуміємо створення таких умов, які сприяють реалізації майбутніми вчителями початкової школи всіх властивостей людської індивідуальності в процесі педагогічної взаємодії.

Сутність *принципу індивідуалізації та диференціації* полягає у визначенні стратегії й тактики формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності, що реалізується в дослідженні у проектуванні змісту освітньої програми, компоновці нормативних та вибіркового освітніх компонентів, підготовці навчальних посібників і методичних рекомендацій.

Включення цих принципів у систему принципів формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності у майбутніх учителів початкової школи забезпечує професійно-педагогічну підготовку, зорієнтовану на розвиток здібностей студентів в оцінюванні особистісних, професійно-

педагогічних якостей, на «прийняття» й усвідомлення цінності прийомів індивідуалізації та диференціації в освітньому процесі закладу вищої освіти і школи. Індивідуалізація та диференціація можливі лише за наявності об'єктивної інформації про індивідуальні особливості тих, хто навчається, тому викладачеві необхідно здійснювати систематичне консультування, фіксувати їх і прогнозувати подальші дії.

Принцип культурної детермінації полягає насамперед у необхідності вдосконалення професійно-педагогічної підготовки, метою якої є формування у майбутніх вчителів загально-педагогічних знань, умінь та навичок, важливих професійно-особистісних якостей. Крім того, пріоритетним завданням є забезпечення належної підготовки та створення умов для самореалізації майбутнього вчителя, адже специфіка діяльності суб'єктів освітнього процесу зумовлена дією сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, пов'язаних із суспільними процесами.

Принцип педагогічної доцільності у формуванні готовності до інноваційної педагогічної діяльності у майбутніх учителів початкової школи передбачає відповідність цього процесу такому стану, який зафіксовано в меті як його ідеальній моделі. У ході дослідження встановлено, що метою професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та реалізації концепції є досягнення певного рівня сформованості готовності, вираженої в рівні оволодіння педагогічною теорією і практикою, сучасними педагогічними технологіями, способами творчої саморегуляції індивідуальних можливостей особистості в педагогічній діяльності; системному утворенні, яке виступає як сутнісна характеристика особистості вчителя у галузі професійно-педагогічної діяльності. Педагогічна доцільність формування цієї готовності означає таке педагогічне втручання, за якого досягається зафіксований у меті рівень сформованості відповідних компонентів.

Принцип цілісності педагогічного процесу означає в системних дослідженнях методологічну акцентуацію на морфологічній і функціональній відмежованості системи, що характеризується глибокою внутрішньою інтеграцією. Цей принцип передбачає виокремлення сторін, елементів, відносин, яке можна проводити тільки умовно, тимчасово, постійно співвідносяться одержувані результати з перебігом усього педагогічного процесу.

Принцип функціональності у формуванні готовності до інноваційної педагогічної діяльності у майбутніх вчителів початкової школи передбачає насамперед усвідомлення майбутніми вчителями функціонального призначення всіх аспектів педагогічної діяльності, що реалізуються в різних методах і формах навчання. Відповідно до принципу функціональності об'єктом засвоєння є не засоби і явища, а функції, які вони виконують. Таким чином, функціональність процесу формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності у студентів визначає необхідність використання таких зразків і моделей педагогічної взаємодії, що функціонують у пізнавальних і

практико-орієнтованих ситуаціях із урахуванням труднощів підготовки до інноваційної педагогічної діяльності.

Принцип фасилітації у формуванні готовності до інноваційної педагогічної діяльності у майбутніх вчителів початкової школи визначає стратегію і тактику в управлінні процесом навчання. Він реалізується через взаємодію студентів і викладача в моделі особистісно-орієнтованої педагогіки та гуманістичної психології на засадах співуправління, відкритості, творчості, встановлення контактів для індивідуального вдосконалення, вивільнення «гнучких якостей особистості» за допомогою засобів педагогічного навчання та постановки оптимістичних перспектив, що дає можливість розширення меж свободи та відповідальності всіх учасників освітнього процесу в практичній діяльності.

Сутність *когнітивно-соціального принципу* полягає в концептуалізації готовності до інноваційної педагогічної діяльності з урахуванням соціального запиту в галузі освіти. Соціальний аспект синтезується з психологічним і реалізується в єдності з педагогічним у режимі співуправління через структурування різних видів освітніх ситуацій, пізнавальних завдань, у виборі варіативних когнітивних прийомів (стратегій): метакогнітивних (планування, самокорекція, самооцінка тощо), когнітивних (повторення, класифікація, трансференція тощо), соціальних (співпраця, партнерство, співтворчість тощо) та афективних (контроль емоцій тощо).

Принцип спільної творчої діяльності викладача і студентів передбачає насичення освітніх засобів творчим змістом, використанням норм, співвіднесення навчальної діяльності з педагогічними цінностями і завданнями, створення нових артефактів. Спільна творча діяльність має сприяти процесам соціалізації студентів, самореалізації, самоактуалізації. Найефективнішими, у зв'язку з вищевикладеними положеннями, є такі форми й методи спільної творчої діяльності: рефлексивно-пиктографічні прийоми, прийоми емоційно-інтелектуального стимулювання пізнавальної активності, що базуються на ситуаціях відкритості й успіху, співробітництва, спонтанних інновацій.

Реалізація *принципу багатомірності й множинності* у формуванні готовності майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності забезпечує цілісність професійної підготовки, гармонійне поєднання теорії і практики, розвиток творчого потенціалу та формування здатності ефективно діяти в умовах динамічних освітніх змін.

Виявлені чинники, що визначають межі застосовності концепції формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності в майбутніх учителів початкової школи, що включають об'єкти, на які поширюється дія висунутих припущень, галузі педагогічної дійсності, специфіку суб'єктів педагогічного процесу, умови ефективного функціонування та розвитку досліджуваного явища, дали змогу визначити й охарактеризувати теоретико-методологічні засади системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

У третьому розділі – «*Теоретичні підходи до формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкової школи*» – визначено структуру готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, розроблено модель системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності та методику формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкової школи, що дозволяє комплексно оцінити стан сформованості готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності.

На основі аналізу наукових досліджень уточнено сутність поняття «*готовність до інноваційної педагогічної діяльності*», яку розглянуто як інтегративану професійно-особистісну якість педагога, що відображає єдність ціннісних орієнтацій, теоретичних знань, практичних умінь й навичок та здатності до творчого й дослідницького пошуку.

Із огляду на особливості інноваційного процесу та звертаючи увагу на те, що в інноваційній системі не існує завершеної технології організації педагогічної діяльності вчителя, виявлено основні характеристики готовності майбутніх вчителів початкової школи до інновацій у педагогічній діяльності:

- зміст потреб і мотивації на інновації в педагогічній діяльності;
- ступінь відповідальності за результати освоєння, сприйняття, здійснення інновацій у педагогічній діяльності;
- рівень мобілізації та активізації знань, умінь і навичок, професійно значущих властивостей особистості, які здійснюють інновації в педагогічній діяльності;
- сформовані навички дослідницької діяльності;
- соціальні установки на інновації в освіті та їх вплив на педагогічну діяльність.

Сформульовано визначення поняття «*готовність майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності*» як інтегрального особистісно-професійного утворення, що поєднує мотиваційно-ціннісну спрямованість на інновації, здатність до проектування та впровадження педагогічних новацій, а також рефлексивно-дослідницьку готовність до аналізу власної професійної діяльності.

Визначено *структуру* готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності, що включає такі взаємопов'язані компоненти:

- мотиваційно-ціннісний, який відображає позитивну мотивацію до інновацій, професійні цінності, готовність до самореалізації та співпраці;
- змістовно-операційний, що передбачає систему знань з педагогічної інноватики та сформованість умінь реалізації інноваційних технологій в освітньому процесі;
- рефлексивно-дослідницький, який характеризується здатністю до педагогічної рефлексії, аналізу власної діяльності та проведення дослідницької роботи.

Відповідно до зазначених компонентів визначено *критерії* готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності з показниками вияву: *мотиваційно-ціннісний* (мотив подолання труднощів у інноваційній діяльності, сприйнятливність до педагогічних інновацій, самореалізація, самоактуалізація, педагогічний гуманізм, емпатійне ставлення до всіх учасників освітнього процесу, діалогізм, установка на співпрацю); *когнітивно-операційний* (сформованість вмінь планувати й здійснювати інноваційну педагогічну діяльність, продукувати нові ідеї та реалізовувати їх у конкретних умовах, упроваджувати інноваційні методи і технології в освітній процес, коригувати власну діяльність у ході вирішення освітніх завдань, адаптуватися до швидких змін у системі освіти) та *рефлексивно-діяльнісний* (альтернативність мислення, готовність до застосування нових прийомів і шляхів вирішення різних навчальних завдань, здійснювати самоаналіз власної педагогічної діяльності).

Добираючи вихідні критерії, їх показники та параметри визначення динаміки актуалізації формування у майбутніх вчителів початкової школи готовності до інноваційної педагогічної діяльності, виходимо з їх співвідношення як загального, конкретного та особливого. Тобто, критерій розглядається як найбільш загальна властивість явища, що об'єднує низку емпіричних показників його актуалізації, а параметр відображає специфічні якісні аспекти їх вивчення. До того ж, враховувалися існуючі в теорії і практиці педагогічної освіти вимоги до виділення дослідного інструментарію: необхідність відображення базових закономірностей формування у майбутніх вчителів готовності до інноваційної педагогічної діяльності, встановлення взаємозв'язків між усіма компонентами досліджуваної системи, єдності їх кількісних та якісних виявів.

Обґрунтовано *рівні* сформованості готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності: *низький* (відсутність мотивації до впровадження інновацій у свою професійну діяльність та розуміння їхньої важливості, поверхневі уявлення про основні закономірності, механізми та методи інноваційної діяльності, низький рівень дослідницької активності, відсутність прагнення до самовдосконалення); *середній* (загалом позитивна мотивація на інноваційну діяльність, яка виявляється в прагненні до впровадження інновацій у свою професійну діяльність, зацікавленість у позитивних результатах педагогічної діяльності, наявність певних знань про сутність, специфіку інновацій у педагогічній діяльності, ситуативний вияв елементів пошуку нових рішень у стандартних ситуаціях, усвідомлення необхідності самовдосконалення); *високий* (стійка позитивна мотивація на вдосконалення власної професійної діяльності шляхом впровадження інновацій, розуміння соціальної значущості інновацій в освіті, орієнтація на різні способи взаємодії в умовах професійної інноваційної діяльності, чітке розуміння основних закономірностей, механізмів та ефективних методів інноваційної діяльності, прагнення

здійснювати науково-пошукову діяльність, орієнтація на самовдосконалення та розвиток творчого потенціалу).

Розроблена *система професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності* охоплює внутрішню організацію досліджуваного процесу та зовнішню, формальну сторону його організації й управління ним, а також взаємозв'язки та взаємозалежності її компонентів. Для реалізації системи розроблено та теоретично обґрунтовано модель професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності, що складається з концептуально-цільового, змістовно-структурного, організаційно-процесуального та діагностично-результативного блоків, які забезпечують орієнтацію всіх складових професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи на формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності (рис. 1).

Концептуально-цільовий блок відповідно до соціального замовлення на професійну підготовку висококваліфікованих учителів початкової школи, готових до інноваційної педагогічної діяльності визначає мету та завдання професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності. Передбачає комплекс теоретико-методологічних підходів та принципів професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності.

Змістовно-структурний блок відображає структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, змістовно-операційний, рефлексивно-дослідницький) та зміст професійної підготовки вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності, а саме: теоретичну, технологічну, методичну підготовку майбутніх вчителів початкових класів.

Організаційно-процесуальний блок охоплює сукупність педагогічних умов, які забезпечують ефективність та комплексність професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності (розвиток у майбутніх вчителів мотивації до інноваційної діяльності, формування у майбутніх вчителів здатності до рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності, розвиток дослідницьких умінь майбутніх вчителів, формування готовності у майбутніх вчителів до інноваційної діяльності шляхом підготовки до проектування освітнього контенту), методи навчання (інформаційно-розвивальні: репродуктивний, проблемно-пошуковий, творчо-репродуктивний, проблемний семінар, тематична дискусія тощо), форми навчання (традиційні: лекції, практичні та семінарські заняття, консультації, самостійна робота тощо; інноваційні: проблемна лекція, лекція-візуалізація, лекція-диспут, лекція-пресконференція, рольові ігри, тренінги тощо) та технології навчання (практико-орієнтовані, контекстні, проєктні, технології рефлексивного навчання тощо).

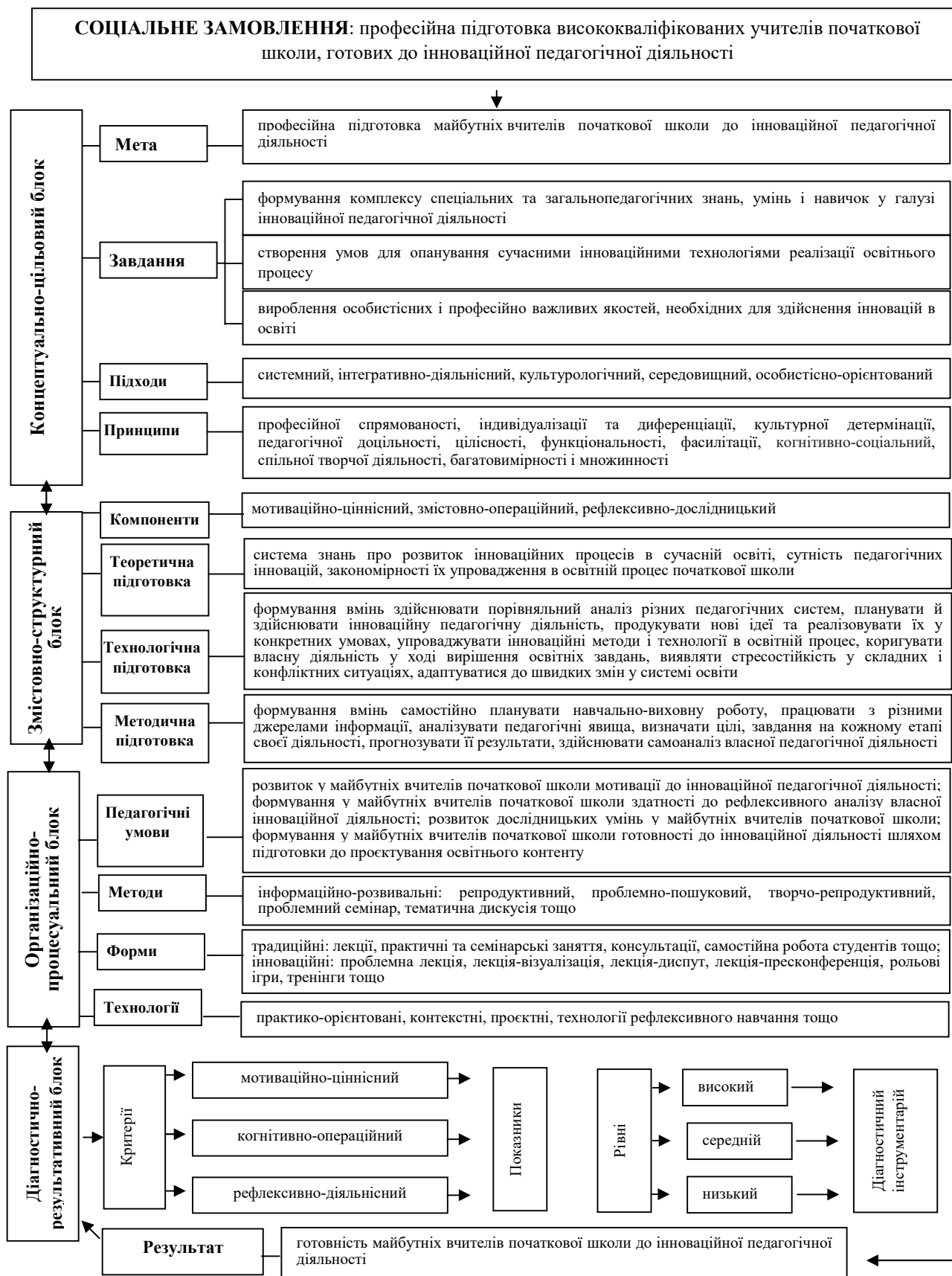

Рис. 1. Модель системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності

Діагностично-результативний блок включає критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, рефлексивно-діяльнісний) з відповідними показниками вияву, рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності та діагностичний інструментарій. Результатом є готовність майбутніх вчителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності.

У четвертому розділі – *«Педагогічні умови формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх вчителів початкової школи»* – обґрунтовано комплекс педагогічних умов, які забезпечують результативність професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності: розвиток у майбутніх вчителів початкової школи мотивації до інноваційної педагогічної діяльності; формування у майбутніх вчителів початкової школи здатності до рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності; розвиток дослідницьких умінь у майбутніх вчителів початкової школи; формування у майбутніх вчителів початкової школи готовності до інноваційної діяльності шляхом підготовки до проєктування освітнього контенту.

Обґрунтовано необхідність цілеспрямованого розвитку мотивації майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності в процесі професійної підготовки. Показано, що формування мотиваційної сфери у здобувачів освіти забезпечується створенням професійно орієнтованого освітнього середовища, використанням ситуацій успіху, активних та інтерактивних методів навчання, залученням майбутніх вчителів до педагогічної практики й інноваційних форм роботи. Визначено роль позитивного психоемоційного клімату, особистісно значущого змісту навчання та професійної спрямованості освітнього процесу у формуванні стійкої мотивації до впровадження педагогічних інновацій. Доведено, що поєднання навчальної, практичної та творчої діяльності студентів сприяє розвитку у них інтересу до інноваційної педагогічної діяльності та підвищує рівень професійної активності.

Встановлено, що розвиток мотивації досягнення та формування активної життєвої стратегії необхідно здійснювати за напрямками, що відповідають основним критеріям розвитку мотивації студентів:

– соціально-психологічному: формування ціннісних орієнтацій у проблемному полі педагогічної діяльності сучасного вчителя, свідомого ставлення студента до соціально-педагогічної дійсності, розуміння майбутніми вчителями смислу й призначення педагогічної діяльності в сучасному світі, важливої ролі вчителя в успішності особистісного зростання учня, емоційне переживання майбутніми вчителями ситуацій досягнення й усвідомлення привабливості успіху, що підвищують у них рівень самооцінки, домагань, відповідальності;

– когнітивному: отримання студентами уявлень про педагогічну діяльність, її цінність, необхідність, привабливість; позитивна налаштованість,

унаслідок чого має бути сформована особистісна система знань і уявлень про успішну професійну діяльність і шляхи її досягнення;

– діяльнісному: активізація студентів у напрямі досягнення успіху, надання можливості вибору в різноманітних навчальних і навчально-професійних ситуаціях з метою розвитку відповідних поведінкових стратегій, орієнтованих на досягнення високого результату.

Доведено, що поетапний розвиток у майбутніх вчителів початкової школи мотивації до майбутньої діяльності повинен здійснюватися:

– поступово й послідовно, оскільки тільки органічний перехід від одного етапу навчання до іншого може забезпечити наступність у розвитку професійної мотивації у майбутніх вчителів, коли знання й уміння, здобуті під час попереднього етапу навчання, є логічним переходом до наступного, розвиваючи відповідні здібності та особистісно-професійні якості;

– систематично і цілеспрямовано, тому що саме системно організований тривалий педагогічний вплив, який чиниться на студента за допомогою різноманітних форм, методів і засобів навчання, що забезпечують органічне занурення в педагогічну діяльність, що дає змогу закріплювати мотиви, що актуалізуються, і спрямованість особистості на професію;

– динамічно, оскільки активна особистісна стратегія є значущою умовою розвитку і трансформації мотиваційної сфери учня. Необхідність регламентації та узгодження роботи з розвитку професійної мотивації у майбутніх педагогів, корекція індивідуальної програми кожного студента з розвитку його професійної мотивації відповідно до мінливих потреб суспільства, спрямованості, інтересів тощо потребують відстеження динаміки розвитку соціально-психологічних, когнітивних, діяльнісних критеріїв, що передбачає використання моніторингових процедур.

Розкрито зміст і значення рефлексії як важливої складової професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та необхідної умови здійснення інноваційної діяльності. Обґрунтовано методичні підходи до формування у студентів здатності аналізувати результати власної діяльності, оцінювати ефективність педагогічних рішень та визначати напрями подальшого професійного розвитку. Показано можливості використання рефлексивних методів і прийомів (самоаналізу, самооцінювання, рефлексивних завдань, обговорення результатів діяльності, ведення рефлексивних матеріалів тощо) у процесі навчання та педагогічної практики. З'ясовано, що систематичне залучення студентів до рефлексивної діяльності сприяє усвідомленню власного професійного досвіду, розвитку критичного мислення та формуванню готовності до інноваційних змін у педагогічній діяльності.

Визначено зміст і структуру методики формування дослідницьких умінь майбутніх вчителів початкових класів як важливого компонента їхньої готовності до інноваційної діяльності. Розкрито основні етапи та умови формування дослідницьких умінь у процесі навчальної та науково-дослідної діяльності студентів. Охарактеризовано види навчально-дослідних завдань,

проектну та проблемно-пошукову діяльність, які сприяють розвитку вмінь аналізувати педагогічні явища, формулювати проблему, висувати гіпотези, здійснювати пошук і обробку інформації, узагальнювати результати дослідження. Показано, що систематичне залучення майбутніх вчителів до дослідницької діяльності забезпечує розвиток їхньої пізнавальної активності, творчого мислення та здатності застосовувати наукові підходи у професійній практиці.

Розглянуто підготовку майбутніх учителів початкової школи до проектування освітнього контенту як важливого напрямку формування їхньої готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Розкрито особливості організації роботи студентів із розроблення навчальних матеріалів, освітніх завдань, інтерактивних ресурсів і проектів для початкової школи. Обґрунтовано доцільність використання проектної діяльності, цифрових освітніх інструментів, сучасних методів структурування навчального матеріалу та створення освітніх продуктів. Показано, що залучення студентів до проектування освітнього контенту сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, розвитку творчості, самостійності та здатності впроваджувати інновації у професійно-педагогічній діяльності.

У п'ятому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності»* – визначено та впроваджено методiku і зміст дослідно-експериментальної роботи, проведено якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилась впродовж 2023–2025 н. р. На різних етапах педагогічного експерименту (констатувальному, формувальному, контрольному) дослідженням було охоплено 526 респондентів. Така дослідницька база дала змогу забезпечити репрезентативність статистично достовірної вибірки й розширити межі використання теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Обґрунтовано систему діагностичного забезпечення дослідження рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності.

Розкрито функціональне призначення діагностики готовності до інноваційної педагогічної діяльності, зокрема її оцінювальну, інформаційну, конструктивну, управлінську функції та функцію забезпечення зворотного зв'язку. Визначено, що основним параметром дослідження виступає готовність майбутнього вчителя початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності, яка розглядається як комплексна характеристика, що включає мотиваційно-ціннісну, змістовно-операційну та рефлексійно-дослідницьку складові.

Відповідно до визначених компонентів сформовано систему показників і підібрано діагностичний інструментарій. Для визначення мотиваційно-ціннісної складової використовувалися методика діагностики здатності до саморозвитку та базових цінностей (методика Ш. Шварца). Змістовно-

операційна складова досліджувалася через показники методологічної культури та інноваційного стилю мислення (індикатор Кіртона). Для вивчення рефлексійно-дослідницької складової застосовувалися методики визначення творчого потенціалу та аналіз результатів діяльності студентів щодо проєктування і моделювання педагогічних новацій.

Збір емпіричних даних здійснювався за допомогою електронної Google-форми, що забезпечило зручність опитування та обробки результатів. Для узагальнення результатів діагностики було використано систему кількісної оцінки, що передбачала переведення отриманих балів у шкалу інтервалів та обчислення кумулятивного індексу готовності до інноваційної діяльності. Це дало змогу інтегрувати результати за всіма показниками і визначити рівень сформованості готовності кожного учасника дослідження.

Представлено результати констатувального етапу педагогічного експерименту, спрямованого на вивчення актуального стану рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності під час навчання у закладі вищої освіти.

Статистичний аналіз результатів показав, що між рівнем успішності навчання студентів і показником готовності до інноваційної діяльності відсутній значущий зв'язок, що підтверджується низьким значенням коефіцієнта кореляції. Отримані дані дали змогу здійснити описову статистику вибірки та визначити характеристики розподілу кумулятивного індексу готовності. Встановлено, що розподіл значень індексу є близьким до нормального, що підтверджено показниками асиметрії та ексцесу, а також перевіркою гіпотези про нормальний розподіл.

У процесі дослідження було здійснено аналіз внутрішньої структури параметра «готовність до інноваційної педагогічної діяльності». За результатами кореляційного аналізу встановлено наявність взаємозв'язків між окремими показниками, зокрема між здатністю до саморозвитку, базовими цінностями, методологічною культурою та інноваційним стилем мислення. Це свідчить про комплексний характер формування готовності та взаємозумовленість її структурних компонентів.

Розподіл студентів за рівнями готовності показав, що високий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності мають 14,4 % респондентів, середній – 61,2 %, а низький – 24,3 %. Отримані результати констатувального етапу дослідження засвідчили переважаючого середнього рівня готовності та порівняно невелику частку студентів із високим рівнем. Це свідчить про недостатню сформованість досліджуваної якості в значній частині майбутніх вчителів початкової школи та підтверджує необхідність цілеспрямованого формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності в процесі професійної підготовки.

Розкрито результати формуального етапу педагогічного експерименту, метою якого була перевірка ефективності розробленої системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, спрямованої на формування готовності майбутніх учителів

початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності. Гіпотеза дослідження: рівень готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності зростатиме завдяки комплексному впливу розробленої системи.

На формувальному етапі було сформовано експериментальну та контрольну групи студентів, які були максимально наближені за основними параметрами, зокрема за рівнем успішності та показниками початкової готовності до інноваційної діяльності.

У процесі формувального етапу в експериментальній групі реалізовувалася розроблена система професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності з комплексом педагогічних умов, тоді як у контрольній групі освітній процес здійснювався традиційним способом. На контрольному етапі дослідження було проведено повторну діагностику рівня готовності студентів до інноваційної діяльності.

Порівняльний аналіз результатів показав позитивну динаміку змін у показниках експериментальної групи: збільшення кількості студентів із високим і середнім рівнями готовності та істотне зменшення частки студентів із низьким рівнем. У контрольній групі зміни мали незначний характер і не були статистично значущими. Статистична перевірка результатів за допомогою непараметричного критерію Манна-Уїтні підтвердила достовірність виявлених відмінностей між групами (рис. 2).

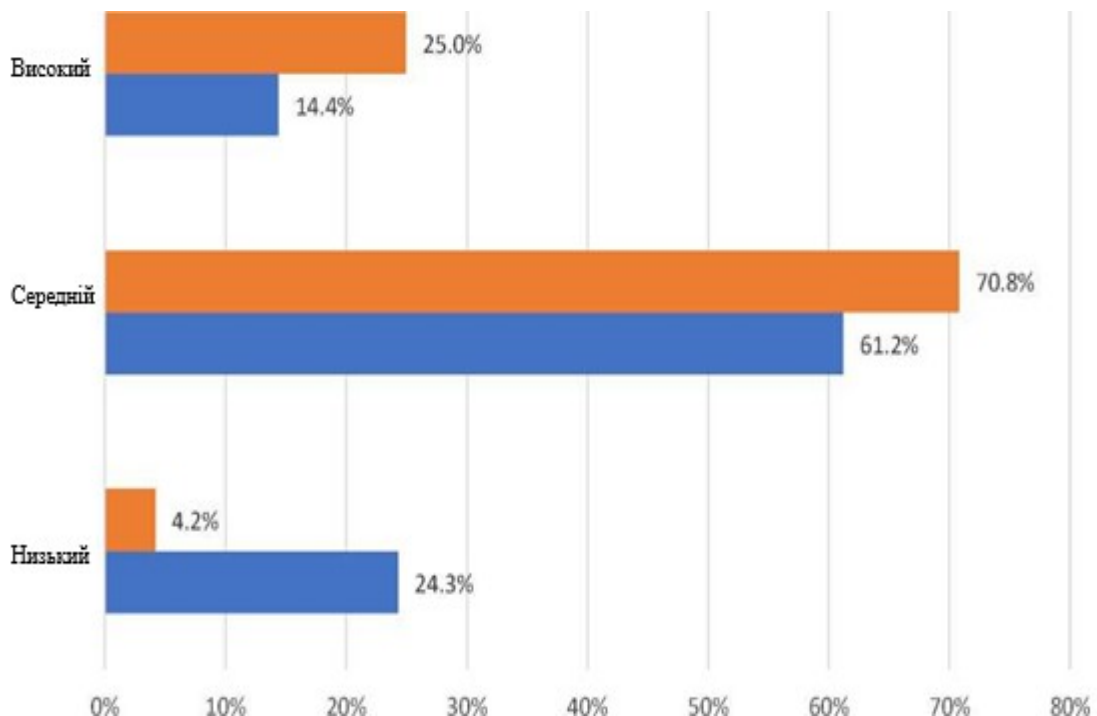

Рис. 2. Результати розподілу студентів експериментальної групи за рівнем готовності до інноваційної педагогічної діяльності на формувальному і контрольному етапах дослідження

Отримані результати засвідчили ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності та педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної педагогічної діяльності. Реалізація авторської системи сприяла підвищенню рівня сформованості мотиваційно-ціннісної, змістовно-операційної та рефлексійно-дослідницької складових готовності, що підтверджує доцільність її використання в системі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено результати комплексного аналізу теорії і методики професійної підготовки майбутніх учителів початкових школи до інноваційної педагогічної діяльності.

1. Здійснено аналіз основних наукових ідей та підходів до вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. Встановлено, що підготовка майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності є складною міждисциплінарною проблемою. Встановлено, що у сучасній педагогічній науці інноваційна діяльність вчителя трактується як важливий складник його професійної компетентності, однак більшість досліджень висвітлює її фрагментарно. Це зумовлює необхідність системного підходу до формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності у процесі професійної підготовки.

2. На основі суттєвих положень науково-методологічних підходів (системного, інтегративно-діяльнісного, культурологічного, середовищного та особистісно-орієнтованого), закономірностей та принципів (професійної спрямованості, індивідуалізації та диференціації, культурної детермінації, педагогічної доцільності, цілісності, функціональності, фасилітації, когнітивності, спільної творчої діяльності, багатовимірності і множинності) та результатів педагогічної теорії й практики обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вчителів початкових школи до інноваційної педагогічної діяльності як складну, динамічну систему теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про норми, цінності педагогічної культури.

3. На основі теоретичного узагальнення наукових підходів уточнено зміст і структуру поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності», яке розглядається як інтегральне особистісно-професійне утворення, що поєднує мотиваційно-ціннісну спрямованість на інновації, здатність до проектування та впровадження педагогічних новацій, а також рефлексивно-дослідницьку готовність до аналізу власної професійної діяльності. У структурі готовності майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності

виокремлено три взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовно-операційний і рефлексійно-дослідницький.

4. Аналіз стану підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти засвідчив, що в існуючій системі підготовки переважає традиційний підхід до формування професійних компетентностей, тоді як формування готовності до інноваційної діяльності здійснюється недостатньо системно. Результати констатувального етапу дослідження показали наявність середнього рівня сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності, що підтверджує необхідність удосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

5. Розроблено модель системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, підсистемами (блоками) якої є: концептуально-цільовий (мета, завдання, підходи, принципи), змістовно-структурний (структурні компоненти та зміст підготовки), організаційно-процесуальний (педагогічні умови, методи, форми та технології навчання) та діагностично-результативний (критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, рефлексійно-діяльнісний), показники й рівні (високий, середній, низький) та діагностичний інструментарій), які забезпечують орієнтацію всіх складових професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи на формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

6. Теоретично обґрунтовано та запроваджено педагогічні умови формування готовності у майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності: розвиток у майбутніх вчителів початкової школи мотивації до інноваційної педагогічної діяльності; формування у майбутніх вчителів початкової школи здатності до рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності; розвиток дослідницьких умінь у майбутніх вчителів початкової школи; формування у майбутніх вчителів початкової школи готовності до інноваційної діяльності шляхом підготовки до проєктування освітнього контенту, які забезпечили ефективність та комплексність професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

7. Експериментально перевірено ефективність системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність запропонованої системи, що виявилось у статистично значущому зростанні рівнів готовності студентів експериментальних груп до інноваційної педагогічної діяльності. Позитивна динаміка спостерігалася у підвищенні мотивації до інноваційної діяльності, розвитку інноваційного стилю мислення, оволодінні сучасними педагогічними технологіями та формуванні здатності до професійної рефлексії.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленням теоретичних і методичних засад підготовки вчителів початкової школи до інноваційної діяльності, зокрема: розробкою цифрових і міждисциплінарних

моделей інноваційної підготовки вчителів; дослідженням механізмів формування інноваційної культури педагога в умовах цифрової трансформації освіти; удосконаленням системи післядипломної освіти та професійного розвитку вчителів початкової школи; вивченням міжнародного досвіду підготовки педагогів до впровадження освітніх інновацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові публікації, які відображають основні наукові результати докторської дисертації

Статті у виданнях, що індексуються в міжнародних базах даних

Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Androsova N., Tsukanova N., Demchenko Y., Prybora T., Tkachenko O. Formation of Professional Competence of Future Primary School Teachers Against the Background of Large-Scale Military Aggression (a response to the challenges of the times). *Journal of Curriculum and Teaching*. 2023. Vol. 12. № 3. PP. 11–18. DOI : <https://doi.org/10.5430/jct.v12n3p11> (**Scopus**)
2. Firsova N., Bezkorovaina O., Oleksenko R., Chernenko O., Tsukanova N., Dubinka M., Ihnatiev V., Mykhailov A. Improving the quality of education based on the system of continuing education. *Actual Problems of Improving Farming Productivity and Agroecology*. International Scientific-Practical Conference E3S Web Conf. 2024. Vol. 538. PP. 1–6. DOI : <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453805002> (**Scopus**)
3. Fizeshi O., Okolnychy T., Zhyhora I., Tsukanova N., Shevtsova O. Claves para la formación del docente de escuela básica ante los problemas sociales del siglo XXI. Modelos pedagógicos y propuestas políticas. *Interaccion y perspectiva. Revista de Trabajo Social*. 2025. Vol. 15 (3). PP. 866–878. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.16915723> (**Web of Science**)
4. Knysh I., Bakka T., Bohomaz O., Zahrebelna N., Myronenko N., Shchyrbul O., Lysenko L., Chernenko O., Filonenko O., Tsukanova N., Oleksenko R. Socio-pedagogical Aspects of Organizing Distance Learning in the Era of Educational Digitalization. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope (IRJMS)*. 2026. Vol. 7(1). PP. 1112–1122. DOI : <https://doi.org/10.47857/irjms.2026.v07i01.08275> (**Scopus**)

Статті у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

5. Цуканова Н. Формування загальнокультурної компетентності учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 53. Том 2. С. 339–343. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-50>
6. Єлдінова С., Цуканова Н. Формування соціальної компетентності в учнів початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський*

збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 60. Т. 2. С. 173–178. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-26>

7. Філоненко О., **Цуканова Н.** Особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка, 2023. № 8–9. С. 155–164. DOI : <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.08-09/155-164>
8. Цуканова Н. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до інноваційної діяльності. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Вип. 212. С. 183–188. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-212-183-188>
9. Цуканова Н. Технологія підготовки майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Вип. 214. С. 347–351. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-347-351>
- 10.Цуканова Н. Інноваційна діяльність вчителя початкових класів. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Вип. 215. С. 322–325. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-322-325>
- 11.Цуканова Н. Педагогічні умови ефективної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Вип. 216. С. 388–392. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-388-392>
- 12.Цуканова Н. Інновації в початковій освіті: зарубіжний досвід. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 217. С. 355–359. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-355-359>
- 13.Цуканова Н. Формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 218. С. 383–388. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-383-388>
- 14.Цуканова Н. Інновації в початковій освіті: як сучасні методики змінюють освітній процес. *Наукові записки* Серія : Педагогіка і психологія. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. 2025. Вип. 81. С. 13–18. DOI : <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2025-81-13-18>
- 15.Цуканова Н. Гейміфікація та її застосування у процесі засвоєння англійської мови в початковій школі. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні

- науки. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. № (160). С. 172–182. DOI : <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-160.2025.21>
16. Цуканова Н. Система спеціальної інноваційної підготовки педагога початкової школи. *Збірник наукових праць Уманського державного університету*, Умань, 2025. Вип. 2. С. 130–137. DOI : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2025.332164>
17. Цуканова Н. Аналіз стану формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх учителів у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 219. С. 240–244. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-219-240-244>
18. Цуканова Н. Формування педагогічної рефлексії майбутніх учителів початкових класів як умова розвитку готовності до інноваційної діяльності. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 220. С. 307–310. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-220-307-310>
19. Цуканова Н. Метод проєктів як умова ефективної інноваційної діяльності вчителя початкових класів. *Наукові записки* Серія : Педагогіка і психологія. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2025. Вип. 83. С. 26–30. DOI : <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2025-83-26-30>
20. Цуканова Н. Становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів як умова розвитку готовності до інноваційної діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного університету*, Умань, 2025. Вип. 3. С. 152–158. DOI : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2025.340461>

Монографії:

21. Цуканова Н. Формування загальнокультурної компетентності учнів початкових класів на основі інтеграції в Європейський освітній простір. *Сучасна освіта в Україні: інтеграція в освітній простір* : колективна монографія. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 256–277. DOI : <https://doi.org/10.36550/978-617-8245-57-3-15>
22. Цуканова Н. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання інтерактивних технологій в педагогічній діяльності в умовах воєнного стану. *Сучасна освіта в Україні: особливості розвитку в умовах воєнного стану та повоєнні перспективи* : колективна монографія. Дніпро : Середняк Т.°К., 2024. С. 239–262. DOI : <https://doi.org/10.36550/978-617-8139-92-6-11>

Наукові публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

23. Цуканова Н. Виховний потенціал літератури для дітей В. О. Сухомлинського. *Творча спадщина В. О. Сухомлинського у контексті*

- викликів воєнного часу* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, присвяченої 105-й річниці В. О. Сухомлинського (Кропивницький, 27 вересня 2023 р.). Кропивницький : РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. С. 56–60.
24. Цуканова Н. Технології проєктного навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів. *Current issues of science* : матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Ждяр-над-Сазавою, Чехія, 29 квітня 2024 р.). Zdar nad Sazavou : «DEL s.z.», 2024. С. 25–27.
25. Цуканова Н. Інноваційні освітні технології в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії* : матеріали I Міжнародній науково-практичній конференції (Херсон, 9–10 травня 2024 р.). Херсон, 2024. С. 401–402.
26. Цуканова Н. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної професійної діяльності. *Формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців: теорія і практика* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Запоріжжя, 17 травня 2024 р.). Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 204–206.
27. Цуканова Н. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних технологій. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 10–11 жовтня 2024 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2024. С. 344–345.
28. Філоненко О., **Цуканова Н.** Проблеми підготовки педагогів в умовах інноваційних змін. *Мистецтво без кордонів: творчі діалоги* : матеріали II Міжнародної науково-практичної (Кропивницький, 29 листопада 2024 р.). Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. С. 83–85.
29. Цуканова Н. Інновації в початковій освіті. *Філософія Григорія Сковороди : педагогіка і політика самопізнання* : Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Харків, 3–4 грудня 2024 р.). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2025. С. 79–82.
30. Цуканова Н. Моделювання педагогічного процесу підготовки вчителів початкових класів до інноваційної діяльності. *Modern trends of social transformations of society in conditions of sustainable development* : the 8th International scientific and practical conference (Стокгольм, Швеція, 24–26 лютого 2025 р.). Stockholm, Sweden, 2025. С. 159–161.
31. Цуканова Н. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних технологій. *Future of science: innovations and perspectives* : the 7th International scientific and practical conference (Стокгольм, Швеція, 19–21 травня 2025 р.). Stockholm, Sweden, 2025. С. 347–350.

32. Цуканова Н. Принципи інноваційної підготовки вчителя початкових класів. *Scientific trends in the development of modern education: the XXXI International scientific and practical conference* (Мюнхен, Німеччина, 4–6 серпня 2025 р.) С. 53–56.
33. Цуканова Н. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: спадщина В. О. Сухомлинського. *Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в контексті професійної освіти: міждисциплінарний вимір*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Миколаїв, 16–17 жовтня 2025 р.). Миколаїв: НУК імені адмірала Макарова, 2025. С. 141–144.

Інші видання:

34. Цуканова Н. Проблема змісту літератури для дітей дошкільного віку (друга половина XIX – середина XX століття). *Формування конкурентоспроможного фахівця в галузі дошкільної та початкової освіти*: колективна монографія / О. Радул, **Н. Озерна**, І. Баранюк, О. Ткаченко, Т. Довга, Н. Андросова, Т. Шарапова, Т. Прибора. Харків: Мачулін, 2018. С. 44–69.
35. Цуканова Н. Педагогічні засади раннього розвитку дітей. *Актуальні проблеми сучасного дитинства*: колективна монографія / О. Радул, Т. Довга, О. Ткаченко, Т. Прибора, **Н. Цуканова**, І. Баранюк, С. Мельничук, Н. Андросова, Т. Шарапова, С. Куркіна. Харків: Мачулін, 2022. С. 161–195.
36. Цуканова Н. Педагогічні засади раннього розвитку дітей. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47. Т. 4. С. 256–260. DOI: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/47_2022/part_4/43.pdf
37. Цуканова Н. Альтернативні заклади дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 58. Т. 2. С. 372–376. DOI: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/58_2022/part_2/53.pdf
38. Oleksenko R., Voronkova V., Nikitenko V., **Tsukanova N.**, Chernenko O. Exploring international experiences: the impact of ict on education and digital rights within the landscape of digital development challenges and opportunities. *11 International Scientific Conference on Social sciences*. Editor: Prof. DSc. Ojars Sparitis, Latvia, 2024. Vol. 11. Issue 1.2. DOI: <https://doi.org/10.35603/sws.iscss.2024/s08/55>
39. Pukas I., Kozak L., **Tsukanova N.**, Shulyhina R., & Harashchenko L. Professional training of future teachers of preschool education institutions to implement the development of child's abilities. *Amazonia Investiga*, 2023.

Vol. 12(62). PP. 56–65. DOI : <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.4> (Web of Science)

40. **Tsukanova N.**, Kanosa N., Hordiichuk M., Popovych O., & Kotelianets N. The transformation of the training of preschool educators in the digital age. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12(72). PP. 31–44. DOI : <https://doi.org/10.34069/AI/2023.72.12.3> (Web of Science)

АНОТАЦІЯ

Цуканова Н. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2026.

У дисертації науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено ефективність системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

У результаті проблемного аналізу наукових джерел з'ясовано, що підготовка майбутніх учителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності є складною міждисциплінарною проблемою. Встановлено, що у сучасній педагогічній науці інноваційна діяльність вчителя трактується як важливий складник його професійної компетентності, однак більшість досліджень висвітлює її фрагментарно. Це зумовлює необхідність системного підходу до формування готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності у процесі професійної підготовки.

На основі суттєвих положень науково-методологічних підходів (системного, інтегративно-діяльнісного, культурологічного, середовищного та особистісно-орієнтованого), закономірностей та принципів (професійної спрямованості, індивідуалізації та диференціації, культурної детермінації, педагогічної доцільності, цілісності, функціональності, фасилітації, когнітивності, спільної творчої діяльності, багатовимірності та множинності), результатів педагогічної теорії й практики обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вчителів початкових школи до інноваційної педагогічної діяльності як складну, цілеспрямовану, динамічну систему теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про норми, цінності педагогічної культури.

На підставі теоретичного узагальнення наукових підходів уточнено зміст і структуру поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності», яке розглядається як інтегральне особистісно-професійне утворення, що поєднує мотиваційно-ціннісну спрямованість на інновації, здатність до проєктування та впровадження педагогічних новацій, а також рефлексивно-дослідницьку готовність до аналізу власної професійної діяльності. У структурі готовності майбутнього

вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності виокремлено три взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовно-операційний і рефлексійно-дослідницький.

Аналіз стану підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти засвідчив, що в існуючій системі професійної підготовки домінує переважно традиційний підхід до формування педагогічних компетентностей, тоді як формування готовності до інноваційної діяльності здійснюється недостатньо системно. Результати констатувального етапу дослідження показали переважання середнього рівня сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності, що підтверджує необхідність удосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Спроектовано та обґрунтовано модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, яка охоплює взаємопов'язані блоки: концептуально-цільовий (мета, завдання, підходи, принципи); змістовно-структурний (структурні компоненти та зміст); організаційно-процесуальний (педагогічні умови (розвиток у майбутніх вчителів початкової школи мотивації до інноваційної педагогічної діяльності; формування у майбутніх вчителів початкової школи здатності до рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності; розвиток дослідницьких умінь у майбутніх вчителів початкової школи; формування у майбутніх вчителів початкової школи готовності до інноваційної діяльності шляхом підготовки до проектування освітнього контенту), методи, форми та технології навчання) та діагностично-результативний (критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний та рефлексійно-діяльнісний), відповідні показники й рівні (високий, середній, низький), результат). Модель передбачає інтеграцію навчальної, науково-дослідної та практичної діяльності студентів, використання інноваційних освітніх технологій, а також реалізацію визначених педагогічних умов, що забезпечують формування інноваційного стилю педагогічного мислення та професійної рефлексії майбутніх учителів.

Експериментально перевірено ефективність системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності. Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність запропонованої системи підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності, що виявилось у статистично значущому зростанні рівнів готовності студентів експериментальних груп до інноваційної педагогічної діяльності. Позитивна динаміка спостерігалася у підвищенні мотивації до інноваційної діяльності, розвитку інноваційного стилю мислення, оволодінні сучасними педагогічними технологіями та формуванні здатності до професійної рефлексії.

Ключові слова: інновації, нововведення, педагогічна інноватика, інноваційна діяльність, інноваційна педагогічна діяльність, готовність, професійна готовність, готовність майбутнього вчителя початкової школи до

інноваційної педагогічної діяльності, професійна підготовки майбутніх вчителів початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності.

ABSTRACT

Tsukanova N. M. Theoretical and Methodological Foundations of Professional Training of Future Primary School Teachers for Innovative Pedagogical Activity. – Qualification Scientific Work as a Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2026.

The dissertation provides a scientific rationale, development, and experimental verification of the effectiveness of a system for the professional training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity.

As a result of a problem-oriented analysis of scientific sources, it has been found that the training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity is a complex interdisciplinary problem. It has been established that in contemporary pedagogical science a teacher's innovative activity is interpreted as an important component of professional competence; however, most studies address this issue only fragmentarily. This necessitates a systematic approach to the formation of future teachers' readiness for innovative pedagogical activity in the process of professional training.

Based on the essential provisions of scientific and methodological approaches (systemic, integrative-activity, cultural, environmental, and personality-oriented), patterns and principles (professional orientation, individualization and differentiation, cultural determination, pedagogical expediency, integrity, functionality, facilitation, cognitive orientation, joint creative activity, multidimensionality and multiplicity), the results of pedagogical theory and practice substantiate the concept of professional training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity as a complex, purposeful, dynamic system of theoretical, methodological and technological knowledge about the norms and values of pedagogical culture.

Based on the theoretical generalization of scientific approaches, the content and structure of the concept of «readiness of a future primary school teacher for innovative pedagogical activity» has been clarified, which is considered as an integral personal and professional formation that combines motivational and value orientation towards innovation, the ability to design and implement pedagogical innovations, as well as reflective and research readiness to analyze one's own professional activity. In the structure of the readiness of a future primary school teacher for innovative pedagogical activity, three interrelated components are distinguished: motivational-value, content-operational, and reflective-research.

The analysis of the state of training of future primary school teachers in higher education institutions has shown that the existing system of professional training is dominated mainly by a traditional approach to the formation of

pedagogical competencies, whereas the formation of readiness for innovative activity is implemented insufficiently systematically. The results of the ascertaining stage of the study revealed the predominance of a medium level of readiness for innovative pedagogical activity, which confirms the need to improve the content, forms, and methods of professional training of future primary school teachers. A model of the system of professional training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity has been designed and substantiated. It includes interrelated blocks: conceptual-target (goal, objectives, approaches, principles); content-structural (structural components and content); organizational-procedural (pedagogical conditions: development of motivation for innovative pedagogical activity among future primary school teachers; formation of the ability to conduct reflective analysis of their own innovative activity; development of research skills; formation of readiness for innovative activity through preparation for designing educational content), methods (informational and developmental), forms (traditional and innovative) and technologies of learning; as well as diagnostic-resultative (criteria: motivational-value, cognitive-operational, and reflective-activity; corresponding indicators; levels: high, medium, low; and result). The model assumes the integration of students' educational, research, and practical activities, the use of innovative educational technologies, and the implementation of specific pedagogical conditions that ensure the formation of an innovative style of pedagogical thinking and professional reflection among future teachers.

The effectiveness of the system for the professional training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity has been experimentally verified. The results of the pedagogical experiment confirmed the effectiveness of the proposed training system for the professional training of future primary school teachers for innovative pedagogical activity, which was manifested in a statistically significant increase in the levels of readiness among students in experimental groups for innovative pedagogical activity. Positive dynamics were observed in increased motivation for innovative activity, the development of an innovative style of thinking, the mastery of modern pedagogical technologies, and the formation of the ability for professional reflection.

Keywords: innovations, novelties, pedagogical innovations, innovative activity, innovative pedagogical activity, readiness, professional readiness, readiness of primary school teachers for innovative pedagogical activity, professional training future primary school teachers for innovative pedagogical activity.

Підписано до друку 12.03.2026. Формат 60x84 ¹/₁₆. Зам. № 715.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. др. арк. 1,9. Тираж 100.

ВІДДРУКОВАНО: ФОП Піскова М.А.
м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 17–11.
СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ 24440000000027816 від 18.08.2016.